

Тетяна Сніца,

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

У статті представлено результати дослідження особливостей формування полікультурної компетентності у майбутніх офіцерів-прикордонників; виявлено сутність та зміст полікультурної компетентності, визначено педагогічні умови формування цієї компетентності у процесі навчання курсантів у вищому військовому навчальному закладі, наведено статистичні дані результатів експериментальної роботи з формування означеної компетентності.

Ключові слова: *полікультурна компетентність, сутність, зміст, експеримент, майбутні офіцери-прикордонники.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Суттєві зміни, які мають місце у міжнародних стосунках, сферах політичного, суспільного, економічного та культурного життя, неминуче викликають реформації у системі освіти. Сьогодні світ потребує мобільних, конкурентоздатних та ініціативних фахівців. Головним напрямком у світлі реалізації таких вимог повинна стати орієнтація на гуманізацію системи освіти, використання компетентнісного підходу, який дає можливість суттєво підвищити рівень підготовки тих, кого навчаємо. Ще наприкінці минулого століття у доповіді Міжнародній комісії ЮНЕСКО з освіти 21-го століття «Освіта: прихований скарб» (Learning: The Treasure Within) було зазначено, що молодому поколінню важливо не просто набути певну професійну кваліфікацію, «а й значно ширше – компетентність, яка надає можливість долати різноманітні чисельні ситуації та працювати в групі» [1].

Сьогоднішній полікультурний світ потребує людей толерантних, з розвиненим почуттям поваги до інших культур, з умінням жити в мирі та злагоді з представниками різних націй та віросповідань, здатністю до самоконтролю та високим рівнем відповідальності.

Формування толерантності у міжнаціональних стосунках у повній мірі стосується підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, які повинні соціалізуватися в умовах взаємодії різних культур, бути готовим до співпраці з представниками різних національностей у процесі вирішення професійних ситуацій.

З огляду на вищевикладене **метою статті є** висвітлення основних етапів дослідження з проблеми формування та розвитку полікультурної компетентності у майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Для досягнення поставленої мети було проведено теоретичні та емпіричні дослідження, у результаті яких визначено зміст полікультурної компетентності майбутнього офіцера-прикордонника, структура цієї компетентності, розроблені, обґрунтовані та апробовані педагогічні умови її формування.

Як свідчить проведений нами аналіз наукової літератури, видатні педагоги минулого – Я. Коменський, К. Ушинський, П. Каптерев, С. Гессен, Й. Фіхте, Г. Сковорода – велику увагу приділяли проблемі міжнаціонального виховання підростаючого покоління. «Критична переробка національного ідеалу, вивільнення його з вузьких націоналістичних, станових, класових домішок, розширення та доповнення властивостями інших ідеалів, створить по своїй суті всенародний, загальнолюдський ідеал» [2, с. 22].

Видатний педагог минулого С. Гессен наголошував на необхідності прагнути до загальнолюдського; національні обмеження, на його думку, є тимчасовими перегородками, які з часом будуть і повинні бути зняті братством усіх людей [3].

Як бачимо, ідеї полікультурної освіти про необхідність вивчення рідної культури, поважаючи та приймаючи при цьому факт існування у світі інших культур, мають глибокі історичні корені.

У наш час не зменшується значення та актуальність полікультурної освіти. Формування полікультурної компетентності підрастаючих поколінь є одним з найважливіших завдань сучасної школи.

Проблемі полікультурного виховання, розвитку полікультурної компетентності зокрема, присвячені дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців – Р. Агадулліна, Дж. Бенкса, Г. Беннета, Н. Болгаріної, Т. Говарда, Л. Гончаренка, О. Гуренка, Ю. Давидова, Г. Дмитрієва, А. Зубко, М. Кузьміна, І. Лощенової, З. Малькової, Л. Супрункової, У. Фокса, А. Хупсарокової, Д. Хупса, О. Щеглової. Чимало досліджень, присвячених питанням полікультурної компетентності проведено Л. Воротняк, Л. Перетягою, І. Соколовою, Є. Степановим, Г. Суткевич, Н. Яксою.

Аналіз наукових досліджень останніх років, як світових так і вітчизняних, дозволяє нам бачити полікультурну компетентність як особистісно-професійну якість людини, яка формується через засвоєння як власної так і інших культур, характеризується здатністю та бажанням спілкуватися з представниками інших культур, розуміти та сприймати їхню специфічну систему цінностей та світосприйняття; реалізується у процесі виконання професійних обов'язків у ситуаціях культурних перетинань, що сприяє розвитку особистості завдяки усьому новому та позитивному, що існує в інших культурах.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами було з'ясовано зміст, структуру та особливості полікультурної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. Ця компетентність, як особистісно-професійна якість, є сукупністю когнітивного, операційно-діяльнісного, мотиваційно-рефлексивного та ціннісного компонентів.

Когнітивний компонент передбачає оволодіння прикордонником системою знань про основні напрямки розвитку сучасного полікультурного суспільства, усвідомлення рідної (української) культури, обізнаність з історією, культурою, традиціями та мовами інших країн; знання особливостей

міжособистісної взаємодії; застосування професійних знань прикордонника в службових ситуаціях культурних перетинань.

Операційно-діяльнісний компонент відображає уміння реалізовувати отримані полікультурні знання у професійній та повсякденній діяльності в умовах культурних перетинань, навички спілкування, здатність самостійно вирішувати проблемні ситуації, викликані етнокультурними розбіжностями учасників інтеракції. Цей компонент передбачає діяльність, спрямовану на досягнення успіху спілкування, використання позитивного досвіду, спрямованого на поповнення знань про культурну картину світу.

Для якісної взаємодії з представниками інших культур майбутній офіцер-прикордонник повинен досконало знати культуру власну, а також те, як вона, у свою чергу, сприймається та як впливає на партнера по комунікації. Ось чому виділення наступного компонента – мотиваційно-рефлексивного – також вважаємо необхідним. Мотиваційно-рефлексивний компонент відображає самопізнання, самовизначеність, самоаналіз власної культурної складової.

Закономірною є підвищена увага до ціннісних та світоглядних основ, які забезпечують моральні та духовні характеристики професійної діяльності. Ці якості безпосередньо пов'язані з рівнем професійної майстерності офіцера-прикордонника. Ціннісне ставлення до службових обов'язків є тим потужним фактором, який визначає вироблення орієнтирів та принципів поведінки майбутнього офіцера Державної прикордонної служби. Висококваліфікований прикордонник – це не лише фахівець, який володіє знаннями, уміннями та навиками. Це в першу чергу особистість, для якої професійна діяльність є особливою цінністю.

Висококваліфікований охоронець кордону – це, перш за все, людина, професійна діяльність якої є для неї особливо цінною. Це дає нам підстави виділити у структурі полікультурної компетентності майбутнього офіцера-прикордонника ціннісний компонент.

Кожен із визначених компонентів має відповідні критерії, показники та рівні сформованості.

Когнітивному компоненту полікультурної компетентності відповідає когнітивний критерій, показниками якого нами визначені наступні:

знання про феномен культури та її типи;

знання про особливості міжкультурної комунікації;

знання про способи вирішення та попередження конфліктів;

знання прийомів регулювання емоційного стану та поведінкових реакцій

Операційно-діяльнісний компонент, який відображає уміння реалізувати отримані полікультурні знання у професійній та повсякденній діяльності в умовах культурних перетинань, здатність самостійно вирішувати проблемні ситуації, викликані етнокультурними розбіжностями учасників інтеракції, має такі показники:

уміння використовувати отримані теоретичні знання в умовах полікультурного середовища;

здатність орієнтуватися у різних сферах соціального та професійного життя;

здатність самостійно приймати рішення у ситуації вибору;

уміння правильно спрогнозувати та контролювати можливі наслідки таких рішень.

Для якісної взаємодії з представниками інших культур майбутній офіцер-прикордонник повинен досконало знати культуру власну, а також те, як вона, у свою чергу, сприймається партнером по комунікації та як на нього впливає. Для досягнення певних професійних успіхів необхідно бути у постійному пошуку нових форм та способів спілкування, нових перспектив саморозвитку. Офіцер-прикордонник повинен прагнути та бути завжди готовим до професійного спілкування в умовах полікультурності. Мотиваційно-рефлексивному компоненту відповідає мотиваційно-рефлексивний критерій з такими показниками:

потреба у пошуку нових знань, нових форм спілкування, нових способів вирішення проблемних ситуацій;

потреба у саморозвитку та самовдосконаленні;

позитивна налаштованість на можливість комунікації у полікультурних умовах;

інтерес до професійної діяльності в умовах ситуацій культурних перетинань.

Українські прикордонники є не лише суб'єктами професійної діяльності, але й активними учасниками соціально-політичних та культурних подій. Закономірною є підвищена увага до ціннісних та світоглядних основ, які забезпечують моральні та духовні характеристики професійної діяльності. Ці якості безпосередньо пов'язані з рівнем професійної майстерності. Ціннісне ставлення до службових обов'язків є тим потужним фактором, який визначає вироблення орієнтирів та принципів поведінки офіцера-прикордонника. Високкокваліфікований прикордонник – це не лише фахівець, який володіє знаннями, уміннями та навиками. Це, в першу чергу, особистість, для якої професійна діяльність є особливою цінністю. Ціннісному критерію, на нашу думку, відповідають такі показники:

ставлення до майбутньої професії як до особистісної і соціальної цінності, позитивна установка на службу в ДПСУ ;

ставлення до духовних цінностей, правил професійної етики, військової честі та гідності;

ставлення та здатність до порозуміння з партнерами по комунікації;

здатність до емпатії, толерантність, небайдужість, зорієнтованість на добро.

На підставі визначених нами структурних компонентів, критеріїв та показників виділяємо чотири рівні сформованості полікультурної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників: низький (базовий), середній (репродуктивний), середньо-достатній (аналітичний) та високий (креативний).

У ході дослідження було з'ясовано, що когнітивний зміст полікультурної компетентності складають базові знання, пов'язані з наявністю та сутністю міжкультурних розбіжностей. На основі цих знань формується чуттєвість та

ціннісне, шанобливе ставлення до культурних розбіжностей, усвідомлення унікальності культур, терпимість та позитивне ставлення до незвичної поведінки та мислення, відсутність завищених очікувань від спілкування з представниками інших культур [4].

Зміст полікультурної компетентності пов'язаний з такими аспектами як усвідомлення особливостей професійного оточення, пов'язаних з національно-релігійною, віковою, гендерною чи іншою приналежністю, поважне до них ставлення; уміння діяти відповідно до культурних особливостей суб'єктів діяльності, зберігаючи власну культурну ідентичність; здатність організувати конструктивну міжкультурну взаємодію в колективі та використовувати міжкультурні розбіжності для збагачення особистого культурного досвіду суб'єктів взаємодії; знання та урахування психологічних особливостей сприйняття та поведінки особистості, зумовлених її культурною приналежністю; здатність прогнозувати, попереджувати та вирішувати міжкультурні конфлікти в колективі [5].

Виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що зміст полікультурної компетентності майбутнього офіцера-прикордонника – це знання культурного різнобарв'я світу та усвідомлення себе його частиною; це знання та прийняття зумовлених культурними розбіжностями особливостей учасників інтеракції. Зміст полікультурної компетентності включає також уміння вибудовувати та прогнозувати професійні стосунки, модель поведінки комунікантів у ситуаціях культурних перетинань.

Для виявлення основних шляхів та умов формування полікультурної компетентності у курсантів – майбутніх офіцерів прикордонної служби – необхідно, перш за все, проаналізувати стан цього процесу в традиційній педагогічній системі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького за різними напрямками підготовки.

Вивчення стану сформованості полікультурної компетентності проводилося шляхом аналізу змісту документів вищого навчального закладу,

спостереження й аналізу навчальних занять (теоретичних і практичних), анкетування курсантів, командирів підрозділів і викладачів тощо.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту передбачалося вивчити стан сформованості полікультурної компетентності випускників-прикордонників, провести анкетування курсантів з метою виявлення їхнього розуміння поняття «полікультурна компетентність»; виявити ставлення курсантів до полікультурної компетентності; апробувати критерії сформованості полікультурної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

На цьому етапі експерименту було розроблено матеріали анкетних опитувань, а також комплексні завдання, виконання яких дозволяло визначити рівень сформованості полікультурної компетентності у курсантів. У процесі констатувального етапу педагогічного експерименту велося спостереження за ставленням курсантів до освітньої діяльності та позааудиторної роботи. Результати їхньої діяльності розглядалися як показники сформованості у них полікультурної компетентності.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту також було передбачено виявити сформованість системних уявлень курсантів про полікультурну компетентність; ставлення курсантів до предметів гуманітарного циклу; рівень сформованості полікультурної компетентності у випускників-прикордонників та курсантів першого курсу різних спеціальностей.

Проведені дослідження свідчать, по-перше, про необхідність формування полікультурної компетентності як якості особистості, по-друге, незважаючи на те, що курсанти вивчають гуманітарні дисципліни, у більшості з них не сформовані уявлення про зміст поняття «полікультурна компетентність». Як показали опитування, курсанти не бачать взаємозв'язку між полікультурною компетентністю й умінням спілкуватися з представниками інших культур, розуміти та сприймати їхню специфічну систему цінностей та світосприйняття.

Отже, можемо стверджувати, що на сьогодні необхідно удосконалити систему формування полікультурної компетентності у курсантів під час навчання їх у вищому військовому навчальному закладі.

Результати проведеного аналізу дозволяють зробити висновок, що усталена система формування професійних та особистісних якостей не в повній мірі забезпечує підготовку фахівців високого рівня. Цей факт підтверджується висловленими при анкетуванні думками викладачів.

Вивчення практики військово-професійної підготовки показує, що основними причинами, які знижують вплив занять з гуманітарних дисциплін на формування полікультурної компетентності, є недостатня спрямованість дисциплін на формування полікультурної компетентності у курсантів та низький рівень самостійної роботи курсантів в аспекті формування цієї особистісно-професійної якості.

Водночас, викладачі звернули увагу на те, що здатність курсантів орієнтуватись у сучасному полікультурному суспільстві приносить їм успіх, зміцнює їх позицію у ВНЗ, тим самим сприяючи формуванню полікультурної компетентності.

Також можемо констатувати, що традиційні форми навчання і виховання недостатньо сприяють підвищенню полікультурної компетентності у майбутніх офіцерів-прикордонників.

Що стосується випускників, то можна стверджувати, що більшість мають середній і низький рівні розвитку такої особистісно-професійної якості, як полікультурна компетентність, а це, у свою чергу, свідчить про недостатню сформованість полікультурної компетентності. Отже, актуальним є питання розробки комплексу педагогічних заходів щодо підвищення рівня сформованості полікультурної компетентності у майбутніх офіцерів-прикордонників.

Дослідження показали, що досить низьким є рівень обізнаності курсантів про саме поняття полікультурної компетентності офіцера-прикордонника. В основному курсанти мають середній та низький рівні сформованості

полікультурної компетентності. Аналіз отриманих даних показав, що курсанти найбільшого значення у формуванні полікультурної компетентності надають таким дисциплінам, як «Культурологія» та «Етика та естетика». Це свідчить про необхідність створення в освітньому процесі вищого військового навчального закладу відповідних умов для формування в курсантів полікультурної компетентності.

Формування полікультурної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників є складним і багатоетапним процесом, пов'язаним із низкою педагогічних умов – сукупністю дій, спрямованих на результативне функціонування процесу становлення й розвиток відповідного рівня такої компетентності.

Для роботи з формування полікультурної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників важливе значення має позиція таких учених та дослідників як Ю. Карягіна, П. Степанов, К. Абрамова, С. Цимбрило [6–9].

У процесі організації роботи з формування полікультурної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у ВНЗ важливо враховувати загальні цілі освітнього процесу. Загальні цілі щодо навчання та виховання військовослужбовців прикордонного відомства України визначені в законодавчих актах, у наказах та розпорядженнях Голови Державної прикордонної служби, а також конкретизовані у документах Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. Головна мета виховання майбутніх офіцерів-прикордонників у сучасних умовах полягає у формуванні культури поведінки, толерантності, що ґрунтується на адекватному розумінні ролі й функції держави у суспільстві, місця прикордонного відомства у системі органів державної влади, значення його діяльності з охорони прав і свобод громадян, захисту інтересів суспільства й держави [10–13].

З урахуванням результатів констатувального експерименту можна зробити припущення, що результативність формування полікультурної компетентності залежить від реалізації низки педагогічних умов, а саме:

реалізація в освітньому процесі основних положень теорії полікультурної освіти; формування ціннісного ставлення до культурного різноманіття та інтересу до міжкультурної взаємодії; використання в освітньому процесі активних методів та технологій полікультурної освіти; організація освітнього процесу на основі ціннісно-рефлексивної взаємодії з опорою на положення компетентнісного, особистісного підходів.

Першою організаційно-педагогічною умовою є реалізація в освітньому процесі основних положень теорії полікультурної освіти. Паралельне формування знань та уявлень про різні культури є умовою формування полікультурної компетентності, яка є однією з пріоритетних для сучасної людини в умовах глобалізації полікультурності світу.

Змістом другої педагогічної умови формування полікультурної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників є формування ціннісного ставлення до культурного різноманіття та інтересу до міжкультурної взаємодії.

Використання в освітньому процесі активних методів та технологій полікультурної освіти виділяємо як третю педагогічну умову. Особливого значення в умовах освітніх реформ у фаховій підготовці набула інноваційна діяльність, спрямована на впровадження різних педагогічних інновацій. Ця діяльність охоплює всі складові дидактичного процесу: форми його організації, зміст та технології навчання, навчально-пізнавальну діяльність. Нововведення є характерними для багатьох професійних сфер, і тому є предметом вивчення, аналізу та впровадження [14].

Змістом четвертої умови є організація освітнього процесу на основі ціннісно-рефлексивної взаємодії з опорою на положення компетентнісного, особистісного підходів.

Освітня діяльність курсантів в академії – це не лише засвоєння навчальної інформації, але й накопичення соціального досвіду, відкриття себе та пізнання інших.

У формуванні полікультурної компетентності у майбутніх офіцерів-прикордонників ми робимо акцент на рефлексію та цінності. Важливо, щоб

курсанти проявляли свою рефлексивну позицію. Проблема цінностей (якісних, відносних, знаннєвих) необхідна в осмисленні сутності процесу підготовки курсантів до професійної діяльності.

Як свідчить проведене дослідження, переважна більшість курсантів експериментальної групи (ЕГ) засвоїли необхідний обсяг знань, уміють обґрунтовувати свої судження, аналізувати події та давати їм правильну оцінку. Порівняльний аналіз рівня знань, понять, уявлень курсантів ЕГ про полікультурне середовище, культурну толерантність, мультикультуралізм у процесі проведеного дослідження дозволяє зробити висновки про кращу їх обізнаність щодо поняття полікультурної компетентності.

Так, наприклад, якщо на початковому етапі експерименту при загальному розумінні вихованості, цивілізаційного розвитку, більшість курсантів могли оцінити явища лише в плані «знаю – не знаю», а зміст явища розкрити не могли, то на кінець експерименту курсанти могли дати загальну характеристику поняття «полікультурна компетентність» та її складових компонентів.

Під час проведення експериментального дослідження у контрольних групах теж відбулися певні зміни у кількості курсантів з різними рівнями полікультурної компетентності за когнітивним критерієм, однак вони незначні й не досягають рівня статистичної значущості. Це дає підстави стверджувати, що основним фактором позитивної динаміки рівнів полікультурної компетентності курсантів експериментальних груп за когнітивним критерієм є впроваджені в процесі формування експерименту педагогічні умови формування полікультурної компетентності.

Висновки. Таким чином, отримані результати дають підстави стверджувати, що реалізація в освітньому процесі комплексу обґрунтованих педагогічних умов сприяє формуванню полікультурної компетентності у майбутніх офіцерів-прикордонників. Цілеспрямована робота над правовими поняттями створила умови для розширення світогляду курсантів й формування таких якостей особистості, як толерантність, повага, взаємодопомога тощо.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Результати експериментального дослідження свідчать про результативність обґрунтованих педагогічних умов формування полікультурної компетентності у майбутніх офіцерів-прикордонників і підтвердили істинність гіпотези дослідження.

Список використаної літератури

1. Делор, Ж. Образование: сокровитное сокровище (Learning: The Treasure Within) Основные положения Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века. МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех». Издательство ЮНЕСКО, 1996.

2. Баранникова, Н. Б. Педагогическое наследие П. Ф. Каптерева: проблема соотношения общечеловеческого и национального в теории, практике и истории образования / Редакция и предисловие Г. Б. Корнетова. – АСОУ, 2009. – 108 с. (Серия «Историко-педагогическое знание». Вып.18.

3. Гессен, С. И. Основы педагогики: Введение в прикладную философию: учеб. пособие для вузов / С. И. Гессен : отв. ред. и сост. П. В. Алексеев. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 448 с.

4. Васютенкова, И. В. Сущностные аспекты и актуальность поликультурного образования в современных условиях [Электронный ресурс] / И. В. Васютенкова // Режим доступа: <http://new.loigo.ru>, свободный.

5. Хупсарокова, А. М. Содержание поликультурной компетентности педагога [Электронный ресурс] / А. М. Хупсарокова // Режим доступа: <http://www.fan-nauka.narod.ru/2008-1.html>, свободный.

6. Степанов, П. В. Толерантный человек: как его воспитать? / П. В. Степанов // Нар. образование. – 2001. – № 6.

7. Цимбрило, С. М. Полікультурне виховання студентів в умовах освітньо-виховного середовища вищого технічного навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / С. М. Цимбрило ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2011. – с. 22.

8. Абрамова, Е. А. Поликультурное воспитание студентов вуза на основе системного подхода (на примере обучения иностранному языку) : автореф. дис. на соиск. науч. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история

педагогика и образования» / Е. А. Абрамова ; Моск. гос. гуманит. ун-т им. М. А. Шолохова. – М., 2011. – с. 30.

9. Карягина, Ю. А. Воспитание поликультурности подростка в образовательном процессе : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Карягина Ю. А. ; Оренбург. гос. пед. ун-т. – Оренбург, 2007. – с. 188.

10. Інструкція з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України. – Хмельницький: Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького, 2009. – 202 с.

11. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03 квіт. 2003 р. № 661-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208. – Зі змінами ; ост. ред. 01 січ. 2013 р.

12. Про Концепцію розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року : Указ Президента України від 19 черв. 2006 р. №546/2006. // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 25. – С. 14.

13. Про підготовку персоналу Державної прикордонної служби України у 2009 році : директива Адмін. Держ. прикордон. служби України від 21 листоп. 2008 р. № 950. – К., 2008. – 33 с.

14. Кларин, М. В. Педагогические технологии в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта / М. В. Кларин. – М. : Знание, 1989.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Діденко О. В.

Стаття надійшла до редакції 30.08.2016

Сница Т. Е. Особенности исследования формирования поликультурной компетентности у будущих офицеров-пограничников

В статье представлено результаты исследования особенностей формирования поликультурной компетентности у будущих офицеров-пограничников; выявлено сущность и содержание поликультурной компетентности, определены педагогические условия формирования этой компетентности в процессе обучения курсантов в высшем учебном заведении, приведены статистические данные результатов экспериментальной работы по формированию указанной компетентности.

Ключевые слова: *поликультурная компетентность, сущность, содержание, эксперимент, будущие офицеры-пограничники.*

Snitsa T. Peculiarities of the research of the future border guard officers' polycultural competence formation

The article is devoted to the problems of the formation of polycultural competence of the future border guard officers. One of the peculiar features of today's world is its multicultural character. Studying and acceptance of national cultures of different peoples do not lose their relevance. In such a situation there appears social necessity to form a polycultural personality who possesses orientation on ethnic and cultural spiritual values, tolerance and ability for intercultural communication.

That's why training a border guard in the framework of polycultural education is of great importance. Law enforcement activity requires the ability to communicate with representatives of different cultures, participate in negotiations on international levels aiming to solve national problems as well as international ones. Polycultural education gives the opportunities to train specialists who keep and remember their national acquisition and achievements and at the same time respect culture and traditions of other peoples. Polycultural education results in polycultural competence.

For polycultural competence formation it is important to create favorable internal and external conditions for training and educating a competent specialist as a personality.

The need to improve professional competence of future specialists and the need to diagnose the level of polycultural competence development of the cadets of the State Border Guard Service of Ukraine (SBGSU) led to the necessity to identify the criteria, indicators, levels and certain pedagogical conditions of this competence formation.

The article provides the results of the research related to revealing problems of polycultural competence formation of the future border guard officers, the essence of polycultural competence, its components and structure, the set of pedagogical conditions. The statistical data on the results of the experimental work on the polycultural competence formation of the future border guard officers are given.

Keywords: *polycultural competence, essence, content, experiment, future border guard officers.*